

UDK 81'373.7

81'373.612.2

Izvorni znanstveni članak

Primljen 28.4. 2002.

Prihvaćen za objavljivanje 29.5. 2002.

Marija Omazić

Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera

Pedagoški fakultet

Katedra za engleski jezik i književnost

Osijek

O poredbenom frazemu u engleskom i hrvatskom jeziku

Istraživanje prezentirano u ovom radu analiza je poredbenih frazema u engleskom i hrvatskom jeziku. Cilj istraživanja je utvrditi odnose između poredbenih frazema, poredbi, metafora i metonimija, karakteristike i strukturu poredbenih frazema, te identificirati specifična svojstva i tipove poredbenih frazema analizom korpusa engleskih i hrvatskih poredbenih frazema. Posebno se razmatraju primjeri varijacije i modifikacije, leksički sastav i leksički odnosi između poredbenih frazema, neizravno izricanje negacije i intenzifikacija značenja, upotreba i stilski obilježja, te mehanizmi koji ravnaju tvorbom poredbenih frazema.

Ključne riječi: poredbeni frazem, poredba, metafora, metonimija, varijacije, modifikacije

1. Uvod

U modernom engleskom i hrvatskom jeziku koristi se velik broj kratkih poredbi kako bi se izričaj učinio jasnijim i slikovitijim. Govoreći o karakteristikama poredbi Sommer i Sommer (1995: vii) kažu da su oni '*as timely as tomorrow, as useful as a Swiss army knife*', jer su efektivniji i snažniji od samo jedne riječi (*timely* ili *useful*), te jedna dobra poredba može vrijediti koliko i fotografija – tisuću riječi.

U sljedećim poglavljima pokušat ću razgraničiti poredbene frazeme od srodnih poredbi i metafora, iznijeti osnovna svojstva poredbenih frazema vezana uz njihovu strukturu, leksičke odnose koji vladaju među njima, mehanizme koji utječu na njihovo oblikovanje te druge specifičnosti uočene pri

kontrastiranju engleskih i hrvatskih poredbenih frazema. U analizi je korišten korpus od ukupno 743 primjera. Primjeri su prikupljeni većim dijelom iz jednojezičnih engleskih frazeoloških rječnika, dok je manji dio prikupljen iz manjih frazeoloških priručnika, dvojezičnih rječnika, knjiga, novina, časopisa, i bilježenjem idiomatskih struktura u govoru izvornih govornika engleskog jezika. Kako se pokazalo da su poredbeni frazemi u književnim djelima rijetki, morali smo se poslužiti i drugim izvorima¹.

2. Poredba vs. poredbeni frazem²

Potrebno je razlikovati između poredbe kao stilske figure³ i poredbenog frazema kao konvencionaliziranog izraza:

POREDBA:

- (1) A small bottle of forty-year old balsamic made by Giuseppe Giusti, one of the oldest producers in the world, is *as thick as mollasses and nearly as sweet*. [The New Yorker, 20. 12. 1999. str. 22]

POREDBENI FRAZEM:

- (2) It's hopeless trying to explain anything to him – he'll never understand it, he's *as thick as two short planks*. [ODCIE, str. 30]

¹ Nužnost okretanja korpusne lingvistike 'lakšoj literaturi' kao zanemarenom izvoru u prikupljanju građe već je zabilježio Piltz: "Gerade für ein Phraseolexikon müßten viel mehr als bisher üblich die weniger bekannten und renommierten (regionalen und lokalen) Zeitungen u Zeitschriften, die Kinder- und Jugendliteratur, humoristische und Trivialliteratur usw. herangezogen werden. Hier fehlen noch viele grundlegende Einzeluntersuchungen (Basisarbeit für Generationen von Phraseologen!)." (Citirano iz Kölbl 1993: 20) Brojni primjeri, odnosno modifikacije poredbenih frazema pronađeni su u tzv. ženskim časopisima: *Cosmopolitan*, *Marie Claire*, *Vogue*, *Good Housekeeping*, znatno veći nego u političkim časopisima *Time*, *Newsweek*, *The Economist* ili *The New Yorker*.

² U engleskom postoji širok raspon pojmova. Dok neki autori koriste *simile* ili *comparison* za ono što je u hrvatskom poredba, neki koriste *similes* (npr. Seidl) za poredbene frazeme. Kao ekvivalenti poredbenom frazemu javljaju se u engleskom još i *idioms of comparison*, *idiomatic similes* (Carter 1992). Gibbs (1994) naziva poredbene frazeme *frozen similes* za razliku od onih koje nisu idiomatične. Ortony (1993) razlikuje *literal comparisons* (*his face was red like a beet*) i *similes* (*his face was like a beet*). Matešić (1978) i Melvinger (1983-84) koriste poredbeni frazem, dok Vučetić i Fink (1992-1993) koriste poredbeni frazeologizam.

³ 'simile n. a figure of speech in which one thing is likened to another, dissimilar thing by the use of *like*, *as*, etc. (Ex.: *a heart as big as a whale*, *her tears flowed like wine*): distinguished from metaphor.' -*Webster's New World Dictionary*, Third College Edition, 1994, Prentice Hall.

Dok su poredbe⁴ kao stilske figure svojstvene *on-line* jezičnoj produkciji, poredbeni frazemi su u procesu idiomatizacije konvencionalizirani, djelomice desemantizirani, te se reproduciraju kao cjeline. Postoje čitavi rječnici s na tisuće poetskih poredbi, no samo su manji broj tih poredbi ujedno i poredbeni frazemi (tek nekoliko stotina)⁵.

3. Metafora i metonimija vs. poredba i poredbeni frazem

Poput metafore, poredbe uspoređuju dva različita predmeta, ideje ili pojma⁶. Međutim, one nisu identične stilske figure, niti se mogu zamijeniti jedna drugom. Tako je *she became a tiger in her own cause* metafora, dok je *she fought like a tiger for her position* poredba. Ovdje se dakako radi o pjesničkoj a ne konceptualnoj metafori, i o poredbi kao stilskoj figuri. Jasno je da je uspoređivanje na planu izraza eksplicitnije izraženo u poredbama zbog upotrebe poredbenih kopula⁷. Strukturalno bi se ta razlika dala opisati na sljedeći način:

METAFORA   X je Y

(3) *Jeff Goode's script is cotton candy* – delightful to look at but insubstantial. [The New Yorker, 20.12.1999. str. 9]

POREDBA   X je kao Y
                  Z_x je kao Y
                  X : Y je kao nX : nY⁸

(4) I looked around one day and realised *my whole life was like Groundhog Day* - the same routine over and over. [Cosmopolitan, 1/1999. str.112]

X= život je kao Y= film *Groundhog Day*

⁴ Vidi Bredin (1998) o razlici između *simile* i *comparison*. Dok su *comparisons* simetrične (dopuštaju zamjenu mjesta) *similes* to nisu. Dodatan problem kod ove distinkcije je da u hrvatskom postoji jedan termin: poredba. Moguće rješenje bilo bi u razlikovanju poetske (*My love is like a red, red, rose*) od obične poredbe (*Michael is like Ann, Michael is older than Anne*).

⁵ Cf. Sommer (1980), Wright (1994) sa ODCIE, LDEI i NTC's.

⁶ Vidi Ortony (1993) o ulozi sličnosti u poredbama i metaforama.

⁷ Miller (1993) tvrdi da poredbe nisu ništa manje zanimljive od metafora, te da osim lakšeg prepoznavanja, njihovo razumijevanje uključuje sve elemente koji su uključeni u razumijevanje metafora.

⁸ Bredin (1998) govori o čak šest vrsta: "A is like B, A is not like B, A is like B in respect of p, A is unlike B in respect of p, A has as much of p as B has, A has a different quantity of p than B has."

- (5) ...according to Di Palo, *the vinegar gets sweeter and more complex with age just like a good friendship*. [The New Yorker, 20. 12. 1999. str. 22]

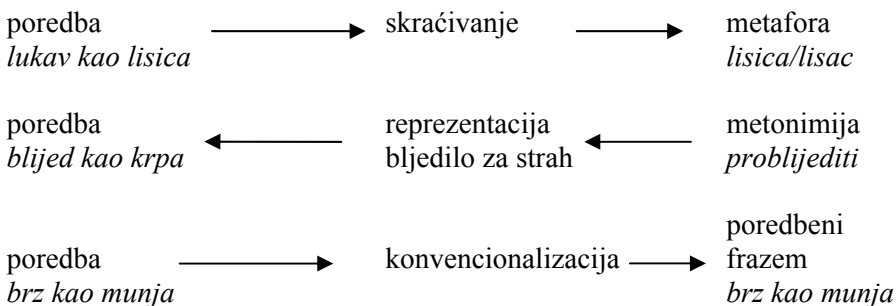
U ovoj poredbi sudjeluju tri elementa X= ocat, Y= prijateljstvo, i Z_x = slatkoća i složenost. Samo se aspekt slatkoće i složenosti od X uspoređuje s Y: slatkoća i složenost octa je kao dobro prijateljstvo.

- (6) *A woman without a man is like a fish without a bicycle*.

X= woman, Y=man, nX= fish, nY= bicycle⁹

Jedno od viđenja suodnosa poredbe i metafore smatra metafore skraćenim oblikom poredbe¹⁰. Tako je od poredbe *čovjek je kao vuk*, skraćivanjem nastala metafora *čovjek je vuk*.¹¹

Razlika između metafore i poredbenog frazema, je također u tome što se poredbeni frazemi reproduciraju kao cjeline, dok metafore nastaju u govornom procesu. No postoje i u određenoj mjeri konvencionalizirane metafore poput *on je stari lisac* koje nisu rezultat *on line* jezične uporabe. Jasno je da su se mnogi frazemi razvili iz metafora¹², jer su iz govora pojedinca konvencionalizirani i postali dijelom jezika zajednice, te su se počeli upotrebljavati kao neraščlanjiva veza riječi, no to se ne može tvrditi i za poredbene frazeme. Oni su prvi put upotrijebljeni kao poetske poredbe, a ne metafore, a upotrebom su prerasli u poredbene frazeme. Proces transformacije i međusobni suodnosi mogli bi se prikazati kako slijedi:

⁹ Ovakve poredbe Miller naziva analogijama; poredbe uspoređuju dva slična pojma, a *similes* dva različita. (1993: 372).

¹⁰ Ovakav stav nastavlja se na Aristotelovu tradiciju koja zastupa ekvivalenciju. Slično tvrde i Lakoff i Johnson (1980). Black (1993) s druge strane smatra poredbe samo stilističkim varijacijama metafora, Ortony (1993) zastupa stav da metafore nisu implicitne poredbe, kao i Aisenman (1999).

¹¹ Usp. Gibbs (1994), Miller (1993). Vidi također Kennedy i Chiappe (1999) za analizu ekspresivne snage poredbi i metafora.

¹² Usp. Matešić (1978).

Ono što možemo tvrditi jest da poredbe i poredbeni frazemi jesu zasnovani na METAFORI KAO KOGNITIVNOM MEHANIZMU¹³. Ako kažemo da netko *plače kao kiša*, ta je poredba zasnovana na metafori PLAKANJE JE KIŠA, koja je na planu izraza poprimila eksplicitniji oblik poredbe. Slične veze s metaforama mogu se utvrditi za velik broj poredbenih frazema, npr. *friendship is like china* 'friendship is priceless' zasniva se na metafori FRIENDSHIP IS A HIGHLY VALUABLE COMMODITY; *be tight as a glove* 'be close friends and spend a lot of time together' ili *be as thick as thieves* 'be close friends and do everything together' zasnivaju se na metafori FRIENDSHIP IS CLOSENESS; *be like cousins/sisters/brothers* zasnivaju se na metafori FRIEND IS A FAMILY MEMBER, itd. Na istim metaforama zasnovani su i hrvatski frazemi *biti kao prst i nokat/nokat i meso*, *biti kao braća/brat i sestra*.

Jedan je dio poredbenih frazema zasnovan i na METONIMIJI KAO KOGNITIVNOM PROCESU, npr. *to tremble like a leaf* 'shake involuntarily from fear; be afraid' ili *to quiver like a rabbit* 'be very afraid' zasnivaju se na metonimiji PHYSICAL AGITATION FOR FEAR, dakle fizički aspekt straha predstavlja strah; *be as white as sheet* 'be pale with fear' zasniva se na metonimiji BLOOD LEAVES FACE FOR FEAR ili BLJEDILO ZA STRAH.

4. Svojstva poredbenih frazema

Nedoumica jesu li poredbe *plakati kao kiša* ili *vrijedan kao mrav* u isto vrijeme i poredbeni frazemi proizlazi iz njihove sličnosti s metaforama, ili kako tvrdi Matešić (1978: 212) činjenice da oni zapravo nemaju odlike pravih frazema. No pogledajmo kako se poredbeni frazemi i njihova svojstva uklapaju u svojstva frazema uopće:

- **polileksičnost**

Poredbeni frazemi jesu formalne veze najmanje dvije riječi, npr. *as strong as an ox*, *as beautiful as a dream*, *sleep like a log*, *lijep kao slika*, *jak kao bik*, *plakati kao kiša*, *as sure as (God made) little apples*, itd.

- **suprakomponencijalno značenje**

Ovo svojstvo ne opisuje u potpunosti poredbene frazeme, jer se njihovo značenje uglavnom daje izvesti na osnovi značenja njegovih sastavnica, dakle kod njih nije došlo do potpune desemantizacije. Tako npr. kod *ravan kao daska* ili *as flat as a pancake* nije došlo do značenjske preobrazbe niti jedne od riječi, a značenje oba ova frazema odgovara značenju samog pridjeva *ra-*

---

¹³ Lakoff i Johnson (1980: 153): "Metaphor is primarily a thought and action and only derivatively a matter of language."

van, flat kojemu se pridružuje usporedba koja služi intenzifikaciji njegova značenja ili pridonosi slikovitosti izraza. Ne može se reći da se radi o prenesenom značenju. Kod poredbi *kao grom iz vedra neba, high as the hair on the cat's back, high as a Georgia pine, as nutty as a fruitcake* međutim, došlo je do modifikacije značenja, te one znače 'neočekivano, iznenada', 'very expensive', 'very drunk' i 'abnormal in behaviour'. No kako smo u raspravi o svojstvima frazema utvrdili kako uz sva svojstva može stajati odrednica 'relativan', ovo odstupanje jednog broja članova skupa poredbenih frazema nije dovoljno da se poredbeni frazemi isključe iz kategorije frazema u širem smislu.

- **nepromjenjivost**

Sličan argument o relativnosti ovog svojstva vrijedi i za poredbene frazeme: jedan broj pokazuje potpunu monolitnost i invarijantnost, dok postoje i oni koji dopuštaju leksičke i morfosintaktičke promjene, dakle jesu, u određenoj mjeri, produktivni. Po svom leksičkom i gramatičkom sastavu može ih se čak smatrati tipičnijim od mnogih jedinica koje smatramo frazemima.

- **konvencionaliziranost**

Poredbeni frazemi jesu ustaljeni, prepoznatljivi i opće prihvaćeni izrazi, npr. *hungry like a wolf, eat like a horse, like a bolt from the blue, težak kao klada, osjećati se kao prebijena mačka*, itd.

- **holistička reprodukcija i uklapanje u kontekst**

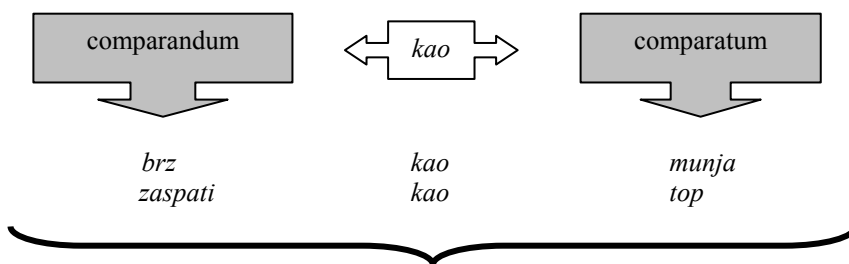
Poredbeni frazemi reproduciraju se kao cjeline, i kao takvi se uklapaju u kontekst.

- **sveprisutnost u jezičnoj praksi**

Poredbeni frazemi su frekventni i sveprisutni u jezičnoj praksi, pogotovo u govoru.

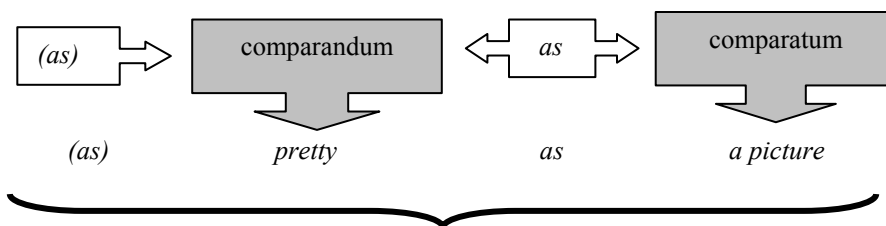
5. Struktura poredbenih frazema

Strukturalno su poredbeni frazemi vrlo jednostavno konstruirani. Većina podjela poredbenih frazema u engleskom i hrvatskom zasniva se na prvom elementu frazema, odnosno vrsti riječi kojoj se dodaje poredba. Njihova bi se struktura mogla predočiti na sljedeći način:

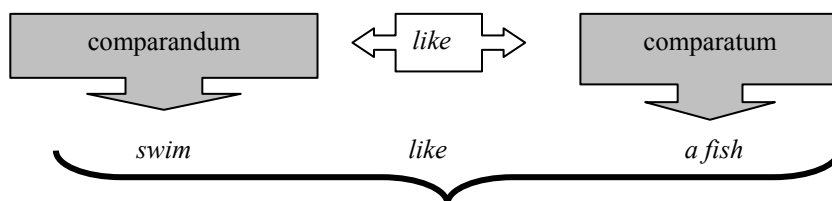
sl. 1. Poredbeni frazem

U engleskom je struktura gotovo identična, s tek nešto manjim varijacijama, ovisno o tome radi li se o glagolskim ili pridjevskim frazemima:

sl. 2. Pridjevski poredbeni frazem

Struktura glagolskih poredbenih frazema u engleskom je sljedeća:

sl. 3. Glagolski poredbeni frazem

Seidl (1987: 223) dijeli poredbene frazeme u engleskom jeziku u tri skupine, ovisno o vrsti riječi koja se javlja na lijevoj strani, i složenosti strukture:

1. POREDBENI FRAZEMI S PRIDJEVIMA (*as merry as a cricket*)
as + adjective + as + NP
2. POREDBENI FRAZEMI S GLAGOLIMA (*to drink like a fish*)
verb + like + NP
3. RAZLIČITI POREDBENI FRAZEMI (*to be like a red rag to a bull, as quick as a dog can lick a dish*)

Prve dvije skupine najbrojnije su u engleskom jeziku. Posljednja je skupina strukturalno različita skupina poredbi, s proširenom desnom stranom poredbe, a u nju Seidl svrstava i tzv. nulti tip poredbi, dakle one bez izraženog glagola ili *tertiuma comparationis*, te one koji se u hrvatskim klasifikacijama nazivaju imeničkim poredbenim frazemima (*like a bolt from the blue*, (*to have*) *a memory like a sieve*)¹⁴. Treća bi skupina uključivala i one rijetke primjere u kojima se pridjevi koriste kao neobilježeni prilozi (bez nastavka *-ly*), koje su svojstvene neformalnom engleskom (Quirk et al, 1985: 406): *She buys her clothes as cheap as dirt*.

U hrvatskom je podjela nešto složenija, jer osim glagola i pridjeva, na lijevoj se strani frazema može se nalaziti:

- GLAGOL (*rasti kao iz vode*)
- PRIDJEV (*blijed kao smrt*)¹⁵
- IMENICA (*mjesečina kao dan*)
- PRILOG (*čisto kao u crkvi*)
- tzv. NULTI TIP (komponenta se može izostaviti) (*kao grom iz vedra neba, kao od majke rođen*).

Nultom tipu pripadaju i poredbeni frazemi kod kojih je glagol fakultativan (*(biti) kao živa žeravica*) (Matešić 1978: 214).

Kod Melvinger (1983/84: 129-135) je ta klasifikacija još složenija, jer ona osim elemenata lijeve strane, uključuje i elemente desne. Poredbeni frazemi u hrvatskom najčešće su nominacijski (imaju ulogu rečeničnog člana: priložne oznake, predikata ili atributa), a rijetko su na razini rečenice. Nominacijske poredbene frazeme Melvinger dijeli na sljedeće podvrste, ovisno o strukturi.

Usporedba sadrži priložni veznik *kao/poput* i imenicu (slobodna ili s prijedlogom, neproširena ili s atributom) koja se priključuje elementu na lijevoj strani, dakle:

- GLAGOLU, leksički ili sintaktički proširenom (*psovati kao kočijaš*)
- PRIDJEVU (*zdrav kao bik*)
- IMENICI ILI NJEZINU ATRIBUTU (imenice označavaju atmorsferske ili druge prilike u ljudskoj okolini ili dijelove tijela) (*vručina kao u paklu*)

¹⁴ Usp. Kölbl (1993) koja osim pridjeva i glagola navodi i imenice kao mogući *comparandum*, dok kao *comparatum* navodi i zavisne rečenice (*as sure as God made little apples*).

¹⁵ Vidi Vučetić (1992-1993) koja analizira pridjevske i priloške frazeologizme u talijanskom jeziku.

- PRILOGU (*jasno kao dan*)
- TRPNOM PRIDJEVU (*stisnuti kao sardine*)
- NE PRIKLJUČUJE SE NEKOM ČLANU FRAZEMA NEGO STOJI SAMA (*kao pas na lancu*)

S obzirom na elemente koji se nalaze na desnoj strani, postoje sljedeće podvrste:

- Usporedba sadrži priložni veznik *kao* i IMENIČKI PAR te se ili priključuje glagolu ili se samostalno uvršćuje u rečenicu (*živjeti kao brat i sestra, biti kao prst i nokat*). U engleskom je to npr. *to fight like cat and dog, as different as night and day*.
- Usporedba sadrži veznik *kao* i i JOŠ DVA ČLANA koja pripadaju različitim sintagmama; priključuje se glagolu ili pridjevu, ili stoji samostalno (*sličiti kao jaje jajetu, trčati (kao ždrijebe) pred rudo, to look like two peas in a pod, as different as chalk from/and cheese*).
- Usporedba sadrži veznik *kao* i TRPNI PRIDJEV KOJI MOŽE BITI PROŠIREN IMENICOM; priključuje se glagolu ili pridjevu ili stoji samostalno (*kao rukom odnesen, kao zaklan*). U engleskom jeziku nema usporedbi s trpnim pridjevom.
- Usporedba je ZAVISNI DIO DIJELA NAČINSKE REČENICE sa složenim veznikom *kao da*, priključuje se glagolu, pridjevu ili imenici: *izgleda kao da je pao s Marsa/kao da su mu sve lađe potonule/kao da je iz gladi utekao*. U engleskom se ovakve usporedbe uvode s *as if* ili *as though* i vrlo su produktivne, no samo ih je mali broj idiomatskih: *to look as if/ though one has been dragged through a hedge backwards, to look as if/ though one has slept in that suit for a week, to look as if/ though one has been feeding hens in the rain*.

Matešićeva klasifikacija čini se ipak jednostavnijom i ostavlja dovoljno prostora za uvrštavanje svih poredbenih frazema, dakle možemo je smatrati preglednom a sveobuhvatnom.

6. Poredbeni frazemi sa slabije izraženim stupnjem uspoređivanja – nulti tip poredbenih frazema

U realizaciji poredbe sudjeluju *comparandum*, *comparatum* i *tertium comparationis*¹⁶. U hrvatskom i engleskom jeziku postoji određen broj glagolskih

¹⁶ Usp. Burger (1982), koji govori o dva elementa u *pocrvenjeti kao rak*. *Pocrvenjeti* je *tertium comparationis* a *kao rak* kvalifikator a Kölbel (1993) govori o *comparandumu*, *comparatumu* i operatoru. Matešić govori o *comparandumu* (koji u isto vrijeme može biti *tertium comparationis* – kod pridjevskih poredbenih frazema), i *comparatumu*.

poredbenih frazema, i jedan manji broj imeničkih frazema kod kojih *tertium comparationis* ili *comparandum*, nisu izraženi, te oni nisu poredbe u pravom smislu, npr. kod *Ivan je jurio po dvorištu kao bez glave/kao muha bez glave*, (Matešić 1978: 212) nema uspoređivanja, jer je nestao uvjet za uspoređivanje koji bi u tom kontekstu imao smisla. Poredbe *kao bez glave* i *kao muha bez glave* popirimile su drugo značenje: ‘bez cilja, izbezumljeno’. Slično vrijedi i za englesku poredbu *like a bolt from the blue* koja znači ‘neočekivano, iznenađeno’, *pamet kao rešeto*, *memory like a sieve*, itd. U engleskom se velik broj nultog tipa poredbenih frazema može objasniti velikom produktivnošću glagola *be* i *have*. Oni se pojavljuju u velikom broju frazema, a ne pridonose u velikoj mjeri njihovom značenju, već značenje nose elementi koji se nalaze s desne strane.

7. Promjenjivost poredbenih frazema

Analiza korpusa pokazuje da poredbeni frazemi u engleskom i hrvatskom pokazuju relativnu nestabilnost forme i javljaju se u velikom broju leksičkih i morfosintaktičkih varijacija i modifikacija. Za ilustraciju tih varijacija korišteni su primjeri iz korpusa. Uočene su sljedeće vrste promjena i njihovih kombinacija:

1. ZAMJENA LEKSEMA (*lexical substitution*)
2. DODAVANJE ELEMENATA (*addition*)
3. IZOSTAVLJANJE ELEMENATA – REDUKCIJA (*clipping*)
4. MORFOSINTAKTIČKE TRANSFORMACIJE

Supstitucija leksema odnosi se na zamjene:

- pridjeva (*as drunk/ pissed as a newt, rumen/ crven/zdrav kao jabuka, as full/ tight as a tick*)

(7) But, when all your single girlfriends suddenly seem to have boyfriends and you're the only one who's on your own, it's *as miserable as sin*. [Jane Green (1999) *Mr Maybe*, Penguin, London, str. 76] (*za as ugly as sin*)

(8) They're not the sickly sweet pair on the BBC, who paw each other all morning like a pair of rampant lovebirds, nor are they the married couple on the other side who, granted, are *as slick as they come*. [Jane Green (1987) *Straight Talking*, The Random House Ltd, London, str. 7]

Kako je *as they come* visoko produktivna poredba, ona se pojavljuje u kombinaciji s više pridjeva: *big, nice, good*, itd.

- imenice/imeničke fraze (*as red as a rose/blood/beetroot, crven kao krv/mak/jabuka, glup kao ovca/guska/tele/stup, znati kao vodu/Očenaš, hodati kao lud/luđak*).

Kod nekih slučajeva leksičkih varijacija radi se o regionalno uvjetovanim varijantama, odnosno o britanskoj ili američkoj varijanti. Tako je npr. *as strong as a bull* američki regionalizam¹⁷, dok su *as strong as a horse/ox* navedeni u ODCIE i LDEI. *As sound as a dollar* u smislu 'secure, well-constructed' je američki frazem koji nema ekvivalenta ni u britanskom engleskom, gdje *as sound as a bell* znači 'healthy and fit, without fault', ni u hrvatskom.

- glagola (*opiti se/bititi pijan/napiti se kao majka, tremble/shake like a leaf, to go/strut along like a peacock*)
- priložnog veznika

Osim *like* i *as*, u engleskom postoje i alternativne fraze koje uvode poredbu: *as if, as though, it is a bit like, is comparable to, can be likened to, not unlike, is kind of like, may be compared to, similar to*, no one su nešto rjeđe i narušavaju cjelovitost frazeološke strukture, te su svojstvenije poetskim poredbama ili varijacijama poredbenih frazema. Zanimljivo je da prvi *as* u strukturi (*as*) + *Adj* + *as* + *NP* može izostaviti i često se izostavlja. Ista struktura ponekad je premodificirana s *about*, i to posebice u slučajevima u kojima se naglašava indirektna negacija, npr. *about as handy as a bale of hay in the garage* 'not handy at all'. U slučaju premodifikacije s *about* radi se o dodavanju elemenata. U hrvatskom se osim *kao*, mogu javiti i skraćeni oblik *k'o*, svojstven razgovornom stilu, i *poput*, koji je svojstven književnom stilu i poetskoj usporedbi. Rijetko se javlja i (*tako*) *kao da*: *kriči kao da ga kolju, juri kao da ga vile nose*.

Leksičke promjene mogu rezultirati stvaranjem sinonimskih ili antonimskih nizova, no u nekim se slučajevima leksičke supstitucije ne radi o istoznačnom frazemu, već tekstualnoj modifikaciji koja nije potvrđena u frazeološkim rječnicima¹⁸. U takvim slučajevima teško je utvrditi granice između sinonima, tekstualnih modifikacija frazema i obične, *ad hoc* poredbe. U slje-

¹⁷ Vidi Kölbl (1993), iako NTC's navodi samo *as strong as an ox*, dok Wright (1994) navodi čitav niz: *as strong as a bull/cart horse/Flanders mare/giant/horse/lion/Atlas/God(F. Nietzsche)/Hercules/Pluto's gates (W. Shakespeare)/Samson/Zeus/steel*, i još mnoge druge. Wrightov rječnik je dobar izvor tekstualnih varijacija i modifikacija poredbenih frazema, a između ostalog navodi i izvore.

¹⁸ ODCIE navodi *spread like a rash, spread like wildfire*, a NTC's i LDEI samo *spread like wildfire*, dok Wright navodi brojne tekstualne varijacije: *spread like a fungus/ lie/ cancer/ fire/ floodwater/ gossip/ ivy/ wildfire*, itd.

dećim primjerima možemo ipak reći da se radi o varijacijama frazema, jer su izrazi, unatoč zamjeni leksema, zadržali prepoznatljivost forme i lako ih je povezati s poredbenim frazemima na osnovi kojih su nastali:

- (9) So hot was the Pitt-Floriani on-screen passion that gossip about the real affair *spread* from the set out through the media *like a forrest fire*.
[Cosmopolitan 7/1998, str. 68]
(za *spread like wildfire*)
- (10) ... he *looked a bit like Henry Fonda in distress*.
(za *to look like a damsel in distress*)
[Joseph Heller (1982) *Catch-22* str. 20]
- (11) *As good as they go*.
(za *as good as they come*)
[Joseph Heller (1982) *Catch-22* str. 9]
- (12) ...and they *sold like panini*.
(za *to sell like hot cakes*)
[*Vogue* 1/97 (str. 66)]

Primjeri dodavanja elemenata su sljedeći:

- (13) I have a mistress that is fair
And *sweet as sugar candy*...
(za *as sweet as sugar*)
[Helen Simpson (1990) *Four Bare Legs in a Bed*, HarperCollins, Glasgow str. 17]
- (14) *as busy as a bumblebee in a bucket of tar, as busy as a beaver building a new dam, as busy as a cranberry Merchant, as busy as a fish peddler in Lent, as busy as popcorn on a skillet, as busy as a one-armed paperhanger, as busy as a hibernating bear*¹⁹
(za *as busy as a bee, as busy as a beaver*)
[NTC's *Dictionary of Folksy, Regional and Rural Sayings* (1995) str. 14-15]
- (15) ... *as large as life and twice as ugly*...
(za *as large as life*)
[*Cosmopolitan* 7/1996 str. 25]

¹⁹ *As busy as a hibernating bear* jedini znači 'not busy at all', dok svi ostali znače 'very busy'.

- (16) At John's bachelor party they got him *drunk as Cooter Brown*.
(za *as drunk as a coot*)
[NTC's *Dictionary of Folksy, Regional and Rural Sayings* (1995)
str. 18]
- (17) Tada sam bila mlada, bezbrižna i *slobodna kao ptica na grani*.
(za *slobodan kao ptica*)

Kod gore navedenih primjera dodavanja, dodani elementi služe daljnjoj intenzifikaciji značenja frazema te doprinose slikovitosti samog izraza.

Primjeri redukcije su sljedeći:²⁰

- (18) *bone-dry, coal-black, crystal-clear, ice-cold, ink-black, poker-stiff, razor-sharp, ramrod-straight, ramrod-stiff, poker-stiff, pit black, pitch black, stone cold, velvet-smooth*
(od *as dry as a bone, as black as coal, as clear as crystal, as cold as ice, as black as ink, as stiff as a poker, as sharp as a razor, as straight as a ramrod, as stiff as a ramrod, as stiff as a poker, as black as the Pit, as black as pitch, as cold as stone, as smooth as velvet*)
[ODCIE str. 678-685]
- (19) *kristalno jasno, kristalno čisto, snježno bijel, ledeno hladan, grobna tišina, paklena/paklenska vrućina, munjevitom brzinom, brzinom munje, strelovitom brzinom*
(za *jasno kao kristal, čist kao kristal, bijel kao snijeg, hladan kao led, tiho kao u grobu, vruće kao u paklu, brz kao munja, brz kao strijela*)
- (20) Make like Julia Roberts in *Stepmom* and order a shot of Patron – a *velvety-smooth* high-end tequila – when you're out.
(od *as smooth as velvet*)
[*Cosmopolitan*, 1/1999 str. 137]
- (21) He's tubbyish with *jet-black*, crew cut hair.
(od *as black as jet*)
[Helen Simpson (1990) *Four Bare Legs in a Bed*, HarperCollins, Glasgow str. 44]
- (22) ... a full, glorious, *plump-pillowed* day in bed.
(za *as plump as a pillow*)

²⁰ Pridjevske složenice tipa imenica + pridjev nastale na osnovi i kao varijanta poredbenih frazema mogu se također smatrati primjerima redukcije.

[*Cosmopolitan* 7/1998 str. 99]

Ovdje se radi o tekstualnoj varijaciji frazema *as plump as a partridge* u *as plump as a pillow* (dakle zamjeni leksema) a zatim o redukciji i morfosintaktičkoj promjeni.

- (23) ‘Anyway’, I say, feeling slightly guilty at admitting all this, ‘it’s not just the money. It’s everything. We’re *like chalk and cheese*.’

(od *as different as chalk and/ from cheese*)

[Jane Green (1999) *Mr Maybe*, Penguin, London str. 53]

- (24) *Satchmo*

Ovaj je nadimak nastao na osnovi poredbe *mouth as big as a satchel*, reducirane na složenicu *satchel-mouth*, dalje reduciranu na nadimak *Satchmo*.

Primijećene su sljedeće morfosintaktičke promjene:

- Pridjevi (osim padežnih promjena) u pridjevskim poredbenim frazemima mogu pojaviti i u komparativu: *brži od zeca*, kao varijanta frazema *brz kao zec*, *colder than ice* kao varijanta frazema *as cold as ice*, *more changeable than a weathercock* za *as changeable as a weathercock*, *no/ not any better than the next (one/ man)* za *as good as the next (one/ man)*, *scarcer than hen’s teeth* za *as scarce as hen’s teeth*.
- Imenice u nekim frazemima mogu biti u jednini ili množini:

- (25) When I see the waste that goes on in this house I don’t wonder you’re *as poor as church-mice*.

[Helen Simpson (1990) *Four Bare Legs in a Bed*, HarperCollins, Glasgow str. 23]

Matešić (1978: 216) međutim tvrdi kako *živjet ćemo kao bubrezi u loju* ili *glave su nam bile kao burad* jesu moguće veze, no to više nisu frazemi, s čime se ne možemo složiti, jer, iako promijenjena broja, ostala obilježja frazema zadržana su i u množinskom obliku, te se i ovakve poredbe mogu smatrati prihvatljivim i frazeološki obojenim varijantama frazema.

- Jedna od mogućih varijacija je i zamjena mjesta leksemima: *svađati se kao pas i mačka*, *svađati se kao mačka i pas*, no ova mogućnost odnosi se samo na one frazeme koji u kojima se u poredbi nalazi imenički par.
- Kod glagolskih frazema glagoli dopuštaju promjene glagolskog vremena, lica, roda i broja: *I always sleep like a log*. *We slept like a log*

---

last night. I think I will sleep like a log tonight. Uvijek spavam kao klada. Sinoć smo spavali kao klade. Mislim da ću noćas spavati kao klada.

Sljedeći primjeri ilustriraju različite vrste morfosintaktičkih promjena i kombinacije promjena:

- (26) *as innocent as a babe unborn*
(za *as innocent as a (new-born) babe*)
[ODCIE str. 678]

Ovaj primjer pokazuje i zamjenu mjesta i leksičku supstituciju, dok se semantički radi o daljnjoj intenzifikaciji *as innocent as a babe/new-born babe/babe unborn*.

- (27) What I said was...something quite different... Utterly different... entirely different... As different as chalk from cheese. Although when you come to think of it, *cheese isn't all that different from chalk!*
(*as different as chalk from cheese*)
[Peter Shaffer (1981) *Black Comedy*. In *Four Plays*. New York: Penguin str. 178]

U ovom se primjeru radi o nekoj vrsti metalingvističkog komentara.

- (28) *The high as a kite feeling* lasts precisely two days.
[Jane Green (1999) *Mr Maybe*, Penguin, London str. 53]

Ovaj primjer ilustrira rijetku pojavu uklopljenosti poredbenog frazema u imenički izraz. Poredbeni frazemi ni u engleskom ni u hrvatskom ne mogu premodificirati imenicu, no u korpusu su primijećena još dva izuzetka:

- (29) How different children's schoolbooks are now from the *dry-as-dust grammars* and manuals of fifty years ago!
[ODCIE str. 20]
- (30) The real crime of the British Communist Party is the number of marvelous people it has either broken, or turned into *dry-as-dust hair-splitting office men*, ...
[Doris Lessing (1989) *The Golden Notebook*, Grafton, London str. 307]
- (31) The guest is Ruby Everest, *larger-than-life stand-up comedienne* who specialises in degrading men.
[Jane Green (1997) *Straight Talking*, The Random House Ltd, London str. 8]

- (32) The picture has *an arrow-like swiftness* and seriousness, and a good part of Greene's bracing candor comes through.
[*The New Yorker*, 20. 12. 1999. str. 26]

Ovaj primjer pokazuje višestruke promjene: od *as straight as an arrow* 'fast and in a straight, direct line', comparandum *straight* zamijenjen je sa *fast*, zatim njegovim sinonimom *swift*, da bi se zatim izvršila redukcija i morfosintaktička transformacija.

- (33) To have his name uttered in that ritual way might cause him to materialize, (...) his head watching her *with a Cheshire grin*, (...) (za *to grin like a Cheshire cat*)
[Atwood, Margaret (1982), *Life Before Man*. Virago, London str. 261]
- (34) I'd be *happier than pigs in a puddle* to get an e-mail from you.
(za *as happy as a pig in clover*)
(e-card na bluemountain.com)

Ovaj primjer ilustrira u isto vrijeme dvije morfološke promjene (komparativ pridjeva, množina imenice) i supstituciju elemenata. U američkom engleskom javlja se varijanta *as happy as a pig/ pigs in mud*, *as happy as a fly in a pie*, dok je *as happy as ducks in Arizona* antonim.

8. Semantički odnos među elementima poredbenih frazema

Poredbeni frazemi izražavaju semantički odnos usporedbe koja ih određuje kao posebnu semantičko-strukturalnu grupu frazema. Uspoređeni pojmovi slični su u odnosu na određeno značenjsko obilježje koje ih karakterizira. To značenjsko obilježje koje im je zajedničko, osnova uspoređivanja ili *tertium comparationis*, može biti eksplicitno ili implicitno izraženo. Melvinger (1983/84: 132) dijeli poredbene frazeme u dvije skupine, ovisno o tome koja je riječ *tertium comparationis*:

1. *tertium comparationis* je riječ kojoj se poredbeni izraz izravno priključuje: pridjev, prilog, trpni pridjev, glagol ili imenica: *zdrav kao bik* 'sasvim zdrav', *pocrvenjeti kao paprika* 'jako se zacrvenjeti', *vrućina kao u paklu* 'nesnosna vrućina'. Ovi su frazemi su ekspresivno intenzivirani, pojačano je značenje riječi u ulozi *tertiuma comparationis*. Pridjevski frazemi mogu imati samo takvo značenje.

2. *tertium comparationis* je ili atribut ili priložna oznaka koji nisu eksplicitno izraženi, nego se podrazumijevaju: *osjećati se (ugodno/ sigurno) kao riba u vodi* ‘osjećati se sasvim ugodno/sigurno’. Takvo značenje ima velik broj glagolskih i manji broj imeničkih poredbenih frazema.

9. Leksički odnosi među poredbenim frazemima

Budući da je većina poredbenih frazema na razini riječi, među njima vladaju leksički odnosi slični onima koji vladaju među drugim riječima u leksikonu: odnosi sinonimije, antonimije i polisemije.

9.1. Frazeološka sinonimija

Menac (1979: 158) ističe da je frazeološka sinonimija rijetko apsolutna, jer sadrži semantičke, stilističke, konotativne ili kolokacijske razlike. Ona upozorava na postojanje frazeoloških varijanti (fonetske, morfološke, tvorbene, sintaktičke i leksičke) i frazeoloških sinonoma koji imaju različit sastav elemenata ali jednako ili blisko značenje. Frazeološke varijante i frazeološki sinonimi nisu isključive kategorije, naime između frazeoloških varijanti (posebice leksičkih) vrlo često postoji odnos sinonimije, dok sinonimski frazemi nisu nužno i varijante.

Istoj upravnoj riječi mogu se pridružiti različite usporedbe. Ako se radi o pridjevu, dobivamo niz sinonimnih poredbenih frazema različitih na planu izraza a sličnih na planu sadržaja. I u hrvatskom i u engleskom jeziku su takvi pridjevi najčešće oni koji označavaju ljudska fizička i psihička svojstva, imovinsko stanje, boju i sl. Npr. *pijan kao smuk/čep/letva/majka/čuskija bačva/do besvijesti/kao metla/sjekira/panj/svinja/drvo/klen/duga/zemlja/lijevča/duga*. U ovim se frazemima pijan čovjek uspoređuje s nečim neživim, bez svijesti, tupim ili drvenim, te u samo dva sa životinjama svinjom i smukom, dok je *pijan kao majka* skraćeno od *pijan kao majka zemlja*. Etimološki se *pijan kao majka* veže i uz stari običaj opijanja žena pri porodu kako bi olakšale porođajne boli. U engleskom postoji sličan sinonimski niz vezan uz pridjev *drunk: as drunk as a lord/fish/newt*, no očigledno ne tako dug kao sinonimski niz u hrvatskom.

U hrvatskom jeziku primijećeni su znatno duži i leksički raznovrsniji sinonimski nizovi nego što je to slučaj u engleskom, što se u konačnici odražava većim ukupnim brojem poredbenih frazema u hrvatskom nego u engleskom.

Takvi sinonimski nizovi frazema najrazvijeniji su uz pridjeve koji opisuju negativne karakteristike i mane: pijanstvo, glupost, ludilo, bljedilo, mršavost, siromaštvo i sl. Frazemi u takvim sinonimskim nizovima istog su značenja, no

ona se ipak razlikuju u nijansama. Tako na primjer razlika između *zdrav kao bik* i *zdrav kao riba*, iako oba znače dobra zdravlja, jest u svojstvima koja pripisujemo tim dvjema životinjama: biku snagu a ribi okretnost, čilost.

Od vrlina se pozitivno vrednuje zdravlje: *zdrav kao bik/dren/jabuka/riba/kremen/drenova srž/trijesak*. Zdrav se čovjek u narodu opisuje s onim što je stvorila priroda: biljkama, životinjama, prirodnim tvarima. Pojam zdravlja tako se dovodi u vezu s nečim snažnim, jedrim, zaobljenim i pokretljivim.

Kod poredbenih frazema s istim upravnim glagolom ne dolazi nužno do stvaranja sinonimskih nizova, već se radi o varijantama frazema koje mogu imati različita značenja. Glagol *šutjeti* pojavljuje u sljedećim sinonimnim frazemima: *šutjeti kao grob* 'čuvati tajnu kao svetinju', *šutjeti kao kamen* 'uporno, postojano šutjeti, ne prozboriti ni riječi', *šutjeti kao mula* 'uporno šutjeti, ne progovoriti ni jedne riječi', *šutjeti kao olovom zaliven* 'ne govoriti ni riječi, ne otvarati usta', *šutjeti kao panj* 'uporno šutjeti, ne progovoriti ni riječi', *šutjeti kao riba* 'ne progovoriti ni riječi', *šutjeti kao zaklan* 'nikome ne pričati ono što je povjereno', *šutjeti kao zaliven* 'uporno, stalno šutjeti', *šutjeti kao zid* 'ne govoriti ništa'. Od ovih frazema u sinonimskom nizu, pejorativni su *šutjeti kao panj* i *šutjeti kao mula*. Isto vrijedi i za npr. *as cold as ice/charity*: oni nisu sinonimi zamjenjivi u svim kontekstima. *As cold as charity* znači 'bezosjećajan', dok *as cold as ice* koristi za opis fizičkog svojstva *comparanduma* (*His feet were as cold as ice*).

Osim leksičkih varijacija imenica i pridjeva, moguće su i varijacije glagola: *go/sell like hot cakes, to shake/tremble like a leaf* i sl. Riječ je najčešće o glagolima koji označavaju različite ljudske djelatnosti i oblike ljudskog ponašanja: *rintati kao pas, raditi kao rob*, itd.

Sinonimijom možemo smatrati i odnose između poredbenih frazema i postojećih srodnih pridjevskih izraza, npr. *as clear as crystal – crystal-clear; as dark as pitch – pitch-dark, as sharp as a razor – razor-sharp, as cold as ice – ice-cold, bijel kao snijeg – snježno bijel, bijel bjelcat²¹, hladan kao led – ledeno hladan, tiho/ tišina kao u grobu – mrtvačka /mrtva/ grobna tišina*.

Određen stupanj sinonimije pokazuju i srodni parovi glagolskih i pridjevskih poredbenih frazema: *crven kao rak i pocrvenjeti kao rak, to run like clockwork i as regular as clockwork, probljedjeti kao krpa i bijel kao krpa, piti kao smuk, pijan kao smuk*, itd.

²¹ Ovdje se radi o tautologiji ili tautološkoj frazeoshemi. Slični primjeri su: *sam kao prst – sam samcat; pun kao šipak/ oko – pun puncat, gol kao od majke rođen/ pištolj/ koljeno – gol golcat; nov (kao) ispod čekića/ nakovnja, kalupa – nov novcat*.

9.2. Frazološka antonimija

Češće međutim niz komparativnih frazema s istim upravnim glagolom nije sinonimski, već ima i primjera antonimije: *živjeti kao braća* 'živjeti složno/u velikoj slozi/ u ljubavi', *živjeti kao pas i mačka* 'živjeti u stalnom neprijateljstvu, neprestano se svađati, ne slagati se međusobno', *živjeti kao bubreg u loju* 'živjeti u izobilju/ u velikom blagostanju/ vrlo dobro živjeti, uživati', *živjeti kao pas* 'bijedno, loše živjeti/ pod teškim materijalnim prilikama'; *jesti kao ala/ mećava* 'neumjereno jesti' i *jesti kao ptica/ vrabac* 'malo jesti'. Antonimija nije nužno vezana uz promjene samo jednog elementa frazema, već se može ustanoviti i za poredbene frazeme koji se potpuno leksički razlikuju, npr. *živjeti kao car, umrijeti kao pas; pričati kao navijen, šutjeti kao grob*, itd. Primjera antonimije ima i među pridjevskim poredbenim frazemima: *as cold as ice, as hot as hell; vrijedan kao mrav, lijen kao buba; as white as lard, as brown as a berry*, no oni su ograničeni na parove poredbenih frazema koji su leksički u potpunosti različiti.

9.3. Polisemija

Višeznačnim se mogu smatrati oni frazemi koji imaju više no jedno značenje. Tako se npr. *(as) smooth as oil* može odnositi na mekoću kremaste tvari no i na mirnoću morske površine, te kao takav u hrvatskom ima dva različita ekvivalenta: *mek kao maslac* i *miran kao ulje*. Sličan je primjer i *as slippery as an eel* koji može opisivati lukave osobe i klizave ceste (*ljigav kao jegulja* i *klizak kao led*). Postoje i frazemi koji su izrazito višeznačni, kao npr. *as flat as a pancake* koji ima pet prijevodnih ekvivalenta u hrvatskom koji jasno pokazuju značenjske mogućnosti ovog frazema: *tanak/ spljošten kao palačinka, prazan, ispušten* (za gume), *monoton* (za glas), *neslan* (za šalu) i *ravan kao dlan* (za krajolik).

10. Neizravno izricanje negacije

Jedan ograničen broj poredbenih frazema u hrvatskom pokazuje svojstvo neizravnog izricanja negacije (Melvinger 1983/84: 132): usporedbom se pomoću ironije negira ono izraženo upravnim djelom frazema. Takvi su frazemi npr: *razumjeti se u što kao magarac u kantar* 'ne razumjeti nešto', *govoriti francuski/engleski... kao krava latinski* 'ne govoriti francuski/engleski', *napredovati kao rak* 'nazadovati', *voljeti što kao oči hrena* 'mlad kao rosa u podne 'star', *biti bistar kao boza, biti pun para kao žaba dlaka, slagati se kao pas i mačka* 'ne slagati se' *biti pun pameti/poštenja kao samar svile* 'ne biti inteligentan/bit nepošten', *brz kao rak* 'spor', *liče jedno drugima kao pas i mačka* 'posve su različiti', *mlad kao rosa u podne* 'star', *jasno k'o pekmez*

‘nejasno’. U engleskom također postoji manja skupina takvih frazema, npr. *as clear as mud* ‘not clear or understandable’, *needed about like a dog needs two tails* ‘not needed at all’, *about as needed as a hole in the head* ‘not needed at all’, *to blush like a dog* ‘not to be ashamed at all’, *as funny as a crutch* ‘not funny at all’, *as happy as ducks in Arizona* ‘very unhappy, discontent’, *as busy as a hibernating bear* ‘not busy at all’, *as much chance as a wax cat sitting in hell* ‘no chance at all’ itd.

Iako se radi o usporedbi, ne može se reći da se radi i o uspoređivanju sličnih, već prije o opoziciji dvaju različitih pojmova ili predmeta kakva je svojstvena ironiji, za razliku od metafore.

Like hell it is! je jedan od primjera za izricanje neizravnu negacije. Njegovi ekvivalenti u hrvatskom: *Ma vraga!* *Je vraga!* ili *Vraga je!* također izriču neizravnu negaciju, no oni nisu poredbe. Oprez se preporuča u upotrebi ovih izraza jer spadaju u neformalni registar, dok ih neki čak smatraju slengom.

11. Usporedbe za negativno i pozitivno vrednovanje pojma i intenzifikaciju značenja

Neki poredbeni frazemi osim osnovnog značenja mogu pružiti dodatne informacije o stavu govornika prema pojavi ili zbivanju. Tako se dobivaju dodatna konotativna značenja poredbenih frazema kao što su negativno ili pozitivno vrednovanje pojma (odobranje ili negodovanje) ili pak mogu intenzivirati značenje, *tertium comparationis* sadržanog svojstva, stanja ili radnje.

Kod većine poredbenih frazema *tertium comparationis* nije metaforičan, on nosi samo denotativno značenje²². Postoji ipak nekoliko izuzetaka: u *as nutty as a fruitcake* npr. *nutty* zadržava metaforičnost. Funkcija *comparatuma* ovisi o *tertiumu comparationis*: on pojačava značenje pridjeva kod pridjevskih poredbenih frazema (*bijel kao snijeg*, *as white as snow*, *as black as coal* – ovdje se radi o semantičkoj tautologiji), pojačava ili pobliže označuje glagol kod glagolskih poredbenih frazema (*to eat like a horse*, *pjevati kao slavuj*). *Comparatum* pridonosi ukupnom značenju poredbenog frazema upravo konotativnim značenjem²³. Npr. za imenice *svinja/ prasac/ krmak/ krmača/ prasica* se osim denotativnog značenja javljaju i brojne negativne konotacije vezane uz debljinu, prljavštinu, neuredne uvjete i način života. Na osnovi tog konota-

²² Denotativno značenje je ono koje denotat opisuje neovisno o odnosu govornika prema njemu i neovisno o uvjetima u kojima se konkretni govorni akt ostvaruje (Melvinger 1989: 23).

²³ Konotativno značenje može se opisati kao sistem uobičajenih asocijacija ili simboličke vezane uz određen semem, koji odslikavaju različite okolnosti što utječu na aktualni komunikacijski proces i odslikavaju odnos govornika prema predmetu ili pojavi.

tivnog značenja nastali su poredbeni frazemi *debeo kao svinja*, *prljav kao svinja*, *pijan kao svinja*, (*neuredno/prljavo*) *kao u svinjcu* ali i brojni drugi: *biti svinja*, *bacati bisere pred svinje/ krmke*. *Prljav kao svinja* češće se javlja kao *prljav kao prasac* koji pokazuje i aliteraciju. *Svinja* i *krmak/ kрмаča* su metafore koja su pejorativni izrazi za prljavog, neurednog ili karakterno ništavnog čovjeka, dok *prase* i *prasac* nisu nužno pogrdni. Slično vrijedi za *svinjac*, *svinjarija*, *zasvinjiti*, *usvinjiti se*. Kako su konotacije ove vrste univerzalne prirode, na njima se zasnivaju i poredbeni frazemi u engleskom: *as fat as a pig*, *sweat like a pig*, ali i brojni drugi: *make a pig of oneself*, *cast pearls before swine*, *make a pig's ear out of sth*. Zanimljivo odstupanje u kojem se javljaju pozitivne konotacije čine *sretan kao (malo) prase* 'biti vrlo sretan' i *to live like pigs in clover* 'live comfortably, having plenty of money', *as happy as a pig/ pigs in the mud* 'happy and content'.

Jedna te ista usporedba može biti pridružena različitim upravnim riječima kao ekspresivno sredstvo za negativno vrednovanje različitih pojmova. U hrvatskom je takva usporedba npr. *kao pas ili kao pseto* u: *gladan kao pas*, *lagati kao pas/pseto*, *umoran kao pas*, *živjeti/mučiti se kao pas*, *ubiti/ustrijeliti koga kao psa/pseto*, *puzati kao pas*, *umrijeti/crknuti kao pas*, *sam kao pas*, *mršav kao pas*, *puzati kao pas*, *ljubomorani kao pas/pseto*, *dotući koga kao pseto*, *držati se/vući se kao pokislo/prokislo pseto*, *goniti koga kao pseto*, *živjeti/gledati se/slagati se kao pas i mačka*, *landrati/lutati/skitati se kao jalovi pas*, *kao pas na lancu*, *trpjeti kao pas*, i sl. No ista ta usporedba nema negativnu ekspresivnu boju u frazemu *vjeran kao pas/ pseto*.

U engleskom jeziku usporedba *as a dog*, *like a dog* imaju sličnu ekspresivnu funkciju, odnosno negativne konotacije u sljedećim frazemima: *as sick as a dog*, *work like a dog*, *to be dressed up like a dog's dinner*, *to fight like cat and dog*, *die like a dog*, dok jedino *like a dog with two tails* ima pozitivne konotacije i znači 'delighted, proud'.

Indikativna je, međutim, razlika u broju poredbenih frazema s ovim usporedbama u hrvatskom i engleskom. Iako je ekspresivna funkcija ista, *kao pas* je očito produktivnija usporedba u hrvatskom nego što je to slučaj sa *as a dog* i *like a dog* u engleskom. U engleskom postoje frazemi koji nisu poredbeni, no u kojima se *dog* koristi za negativno vrednovanje pojma, npr: *to lead/ live a dog's life*, *dog eat dog*, *the dog it was that died*, *to dog one's steps*, *dog days*, *in the doghouse*, *be dog tired*, *dog in a manger* itd. Očito je da pojam *pas* ili *dog* u oba jezika ima izrazito negativne konotacije.

Negativne konotacije u frazemima vežu se uz lekseme *magarac*, *magare*, *sivonja*, *mula* u sljedećim poredbenim frazemima: *navaliti/nasrnuti kao sivonja*, *razumjeti se u što kao magarac u kantar*, *tvrdoglav/glup kao magare*. U engleskom je leksem *mule* manje produktivan i javlja se samo u *as stubborn/obstinate as a mule*. *Raditi i zapeti* kao *sivonja* nemaju negativne kono-

tacije već se odnosi na težak fizički rad²⁴. Negativne konotacije vežu se i uz lekseme *guska* i *ovca* u *glup kao guska/ovca*, dok se u engleskom glupost izražava poredbenim frazomom *as dumb as a fish*. *Riba* se u hrvatskom javlja i s pozitivnim: *zdrav kao riba*, *plivati kao riba*, *osjećati se kao riba u vodi*, i s negativnim konotacijama: *šutjeti kao riba*, *nijem kao riba* dok se u engleskom javlja u negativnom svojstvu u *as mute as a fish*, *like a fish out of water*.

Sličnu negativnu ekspresivnu funkciju ima u engleskom pojam *hell* koji se pojavljuje u sljedećim poredbenim frazemima: *(as) hot as hell*, *(as) mad as hell*, *like a bat out of hell*, *as hot as the hobs of hell*, *as hot as the seven brass hinges of hell*, *like hell it is* ali i u onima koji nisu poredbeni, npr: *come hell or high water*, *create bloody hell*, etc. *As hell* se može u engleskom kombinirati s velikim brojem pridjeva i u tim slučajevima nema negativnu ekspresivnu boju, već služi kao intenzifikator značenja u smislu *very*: *as sure as hell*, *touchy as hell*, *It's 110 degrees in the shade and Galen... is getting hot and claustrophobic as hell* (LDEI). *Hell* je izraz koji u gore navedenim značenjima ne spada u neutralni registar, već se smatra dijelom neformalnog registra ili slengom.

U hrvatskom pojam *pakao* ili poredba *kao u paklu* nisu toliko produktivni kao u engleskom. Javljaju se jedino u poredbenom frazemu *vruće/vrućina kao u paklu*, te u manjem broju ostalih frazema kao pridjev: *paklenska/paklena vrućina/vika/sila/muka/dreka* itd. U hrvatskom su zato produktivniji *vrag* i *kao vrag*, npr: *crn kao vrag*, *čuvati se koga/čega kao vrag svete vodice/tamjana*, *derati se kao vrag*, *pakostan kao vrag*, *patiti kao vrag na plitku dnu*, *ružan kao vrag*, *zao kao vrag*, *živjeti kao vrag*. Slično poput *as hell* u engleskom, *kao vrag* u hrvatskom može se pridodati velikom broju glagola, i služiti kao intenzifikator značenja u smislu 'jako': *peče kao vrag*, *boli kao vrag*, *svrbi kao vrag*, itd. U engleskom se *devil* javlja u velikom broju frazema, od kojih niti jedan nije poredbeni, no postoje *as proud as Lucifer* i *as proud as Satan*.

U hrvatskom su visoko produktivne i poredbe *k'o budala*, *k'o kreten*, *kao da je poludio* koje također imaju negativne konotacije, a javljaju se s različitim glagolima: *smijati se*, *vrištati*, *derati se*, *stajati*, *izgledati*, *ceriti se*, *ponašati se*, itd. Za razliku od njih, *kao lud* nema negativnih konotacija (osim možda u *derati se*, *vrištati kao lud*) već intenzivira značenje glagola u smislu 'jako, puno, glasno': *juriti kao lud*, *raditi kao lud*, *vikati kao lud*, *smijati se kao lud*). *Kao lud* negativne konotacije ima u *smijati se kao lud na brašno* 'smijati se bez razloga'. Visoku razinu produktivnosti imaju i njihovi engleski

²⁴ Za iscrpnu analizu konotacija vezanih uz leksem *magarac* u frazeologiji ruskoga, hrvatskoga i njemačkoga jezika vidi Hansen-Kokoruš (1996), a o konotacijama vezanim uz zoone općenito vidi Ljubičić (1995).

ekvivalenti *like crazy, like mad* no oni imaju funkciju intenzifikatora značenja u smislu ‘puno, brzo, aktivno’: *It was a hot day so we sold ice cream like crazy*. U primjeru *When she stubbed her toe, she screamed like mad*, *mad* može biti i intenzifikator u smislu ‘glasno, jako je vrištala’ ali i nositi negativne konotacije ‘vrištala je kao da je poludjela’. Oprez je potreban i kod upotrebe ovih poredbi s negativnim konotacijama, jer su izrazito pejorativne.

Nasuprot ovakvim poredbama s negativnim konotacijama, kao čovjek i kao ljudi imaju pozitivne konotacije i znače ‘dobro, pošteno’, a kombiniraju se s velikim brojem glagola: *naspavati se/odmoriti se/najesti se kao čovjek, napričati se/rastati se kao ljudi*. U engleskom poredba *like a man* ima slične pozitivne konotacije.

Postoje i poredbeni frazemi koji izriču odobravanje, npr. *čist kao zlato/suza/sunce, dobar kao dobar dan, čuvati kao oči u glavi, zdrav kao dren, as clear as crystal*, dakle služe pozitivnom vrednovanju pojma ili zbivanja.

Intenzitet svojstva, stanja ili radnje izražen poredbenim frazomom očituje se u stupnjevanju značenja izričaja. *Glup kao stup* znači ‘vrlo glup’, *as pretty as a picture* ‘very pretty’, *to smoke like a chimney* ‘puno pušiti’, a kod njih su glagol *smoke*, odnosno pridjevi *glup* i *pretty* intenzivirani u odnosu na značenje glagola ili pridjeva samih: ‘pušiti’, ‘glup’, ‘pretty’. Intenzificiranje značenja ukazuje ili na veliko mnoštvo ili visoki stupanj: *to have a memory like a sieve* ‘to have a very bad memory’, *imati čega kao blata* znači ‘imati puno nečega’, *pijan kao letva* znači ‘jako pijan’, itd.

U jednom broju primjera ne nalazimo svojstvo intenzifikacije značnja, već se poredbom na određen način pobliže određuje ili modificira značenje glagola kojem se dodaje poredba: *smijati se kao lud na brašno* ‘smijati se bez razloga’, *stajati kao drvena Marija* ‘stajati ukočeno’, *to sleep like a log* ‘sleep deeply’, *plakati kao kiša* ‘neutješno plakati’, itd.

12. Upotreba poredbenih frazema i neka stilski obilježja

U prikupljanju korpusa primijećeno je da neki autori gotovo uopće ne koriste konvencionalizirane poredbene frazeme, vjerojatno stoga što poredbene frazeme smatraju klišeiziranim, stereotipnim frazama, indikatorima lošeg stila. Čini se da je tome razlog raširena predrasuda da poredbene frazeme koristi samo obični puk: ‘*A great part of their language is proverbial. If anything rocks at all, they say it rocks like a cradle, and in this way they go on.*’ Samuel Johnson (citirano u Kölbel 1993:8)

Brojni autori, međutim, koriste njihove varijacije i modifikacije, ili tek aluzije na postojeće poredbene frazeme, te na taj način unose inovativno u jezik. Jedan od razloga svojevrsne 'devalvacije' poredbenih frazema je i u oslanjanju na drastičnu intenzifikaciju koja brzo gubi na snazi i živosti.

Poredbeni frazemi se češće koriste u govoru nego u pisanom tekstu²⁵, te smo se stoga pri prikupljanju korpusa morali osloniti na frazeološke rječnike više no na pisanu građu. Dok se poredbeni frazemi u govoru češće koriste u svom konvencionaliziranom obliku²⁶, u tekstu više dolazi do izražaja njihova fleksibilnost i mogućnost igre riječima. Dok su u književnim djelima oni vrlo rijetki, velik broj pronađen je u novinama i časopisima, te tzv. 'lakšoj' literaturi.

Iako je većina poredbenih frazema stilski neutralna (*crven kao krv, vrijedan kao mrav, as free as a bird*), dobar dio ih pripada razgovornom stilu (*pijan kao letva, as full as a tick*). Poredbeni frazemi često su HUMORISTIČNI (*as often as goose goes barefoot, as nervous as a long-tailed cat in a room full of rocking chairs, as tough as putting socks on a rooster, as slow as coal tar running uphill backwards*), neki su IRONIČNI (*brz kao rak*):

- (35) The perfect Brit should be... *humble as the royal family, a great cook like the English, relaxed as a guardsman, welcoming as the weather, generous as a Scot, polite as a punk, sober as a judge, intelligible as the Welsh.*
[S razglednice THE PERFECT BRIT SHOULD BE, Whiteway Publications Ltd, London, 1993]

U ovom primjeru sadržani su elementi i humora i specifičnog britanskog osjećaja za ironiju.

- (36) And this morning I *need her whining voice like a hole in my head*,... trying to turn down the earpiece so her nasal tones sound halfway bearable.
[Jane Green (1997) *Straight Talking*, The Random House Ltd, London str. 7]

²⁵ Vidi analizu frekventnosti frazema u različitim vrstama tekstova u Burger et al. (1982). Burger između ostalog tvrdi da se poredbeni frazemi u govoru koriste rjeđe no što se to obično smatra.

²⁶ Primijećena je međutim i specifična individualna upotreba poredbenih frazema, svojstvena samo jednoj osobi. Zanimljivo je bilo uočiti kako se izraz *kao diklič* kojeg je osoba koristila s velikim brojem različitih glagola: *stajati, sjediti, buljiti, blejati, biti...* s vremenom počeo pojavljivati i kod više osoba koje su se kretale u istom društvu.

Neki su poredbeni frazemi čak vulgarni i uvredljivi, što se posebice odnosi na njihove varijacije, npr. *happy as a bastard on Father's Day, about as handsome as a turnip, about as handy as a wooden fish in a bottle, rare as a cat with wings, useless as tits on a boar (hog)/bull, as scarce as hen's teeth, pun čega kao žaba dlaka, glup kao stražnjica*, itd. *Pijan kao majka* npr. pripada VULGARNOM STILU, koji je snižena varijanta razgovornog stila (Menac 1978: 223). Menac (*ibid.*) spominje i GRUBO VULGARAN STIL koji se nalazi "s one strane bontona", pa se obično ne navodi u rječnicima, no sve se više susreće u književnosti, kazalištu i medijima. Nekoliko primjera grubo vulgarnog stila ima i među poredbenim frazemima, posebice kod negativnog vrednovanja nekih pojava ili osobina, primjerice ljudske gluposti ili nekarakternosti, no ti su primjeri u ovoj analizi izostavljeni.

Poredbeni su frazemi uočeni i u šalama i vicevima, često neprevodivima na hrvatski:

- (37) - Mum, am I a bear?
- No, why?
- Because I'm *hungry like a wolf and as sick as a parrot*.

13. Mehanizmi za oblikovanje poredbenih frazema

Osim već spomenutih kognitivnih mehanizama METAFORE i METONIMIJE, te IRONIJE, dakle asocijativnih slika i predodžbi zasnovanih na uspoređivanju, sličnosti i različitosti, i jezična figura HIPERBOLA utjecala je na nastanak nekih poredbenih frazema. Tako je na primjer dobar dio poredbenih frazema u određenoj mjeri preuveličan: *as red as a beetroot* nije doista i jednako intenzivne crvene boje kakvu ima cikla, ili u hrvatskom poredbenom frazemu *crven kao paprika*, već se odnose na osobu koja se zacrvenjela od bijesa ili stida, no ipak se teško može reći da se radi o jednakom intenzitetu boje. *Eyes as big as saucers* nisu doista velike poput tanjurića za kavu, ili u hrvatskom frazemu *oči velike kao crkvena zvona, oči kao krofne*, ne radi se o takvoj veličini očiju, već o hiperboli. Dok je kod frazema općenito jedna od figura i eufemizam, kod poredbenih frazema ona nije primijećena.

Glasovni mehanizmi koji služe za oblikovanje poredbenih frazema su ALITERACIJA i ASONANCA. Primjere za aliteraciju nalazimo u sljedećim poredbenim frazemima: *to sleep like a log, as flat as a fluke, as flat as a flounder, as still as statue, as brown as a berry, as weak as water, as bold as brass, as clear as crystal, cool as a cucumber, as right as rain, zdrav kao dren, prljav kao prasac, lukav kao lisica*, itd. Primjeri asonance su sljedeći: *as snug as a bug in a rug, as wet as a drowned rat, as fleet as deer, as black as the ace of spades, lijep kao cvijet, glup kao stup* itd. U nekoliko primjera zamijećena je i aliteracija i asonanca: *as busy as a bee, as busy as a beaver, as fit as*

a fiddle, rumen kao ruža, itd. Ovi mehanizmi omogućuju veću zvučnost ovih frazema, doprinose njihovom lakšem pamćenju, te su vjerojatno jedan od razloga zbog kojih su ovakvi frazemi u procesu idiomatizacije prerasli od obične poetske poredbe u poredbeni frazem.

Jedan od bitnih mehanizama od utjecaja na oblikovanje poredbenih frazema je i znanje o jeziku, princip modela ili analogije, odnosno strukturalne norme koju prate gotovo svi poredbeni frazemi, te se novi tvore lako u skladu s postojećim.

14. Leksički sastav poredbenih frazema

Izvanjezični faktori koji utječu na izbor elemenata poredbenog frazema odnose se na kulturološku, povijesnu, ekonomsku ili političku uvjetovanost, odnosno na znanje o fizičkoj, društvenoj, psihološkoj i metafizičkoj zbilji. Tako u hrvatskom frazem *as busy as Grand Central Station* nema leksičkog ekvivalenta, jer *Grand Central Station* nije dio hrvatske stvarnosti, radi se o glavnom željezničkom kolodvoru u New Yorku, te se taj isti poredbeni frazem može prevesti parafrazom: *pun ljudi/prenapučen/užurban/velika gužva* i sl. Isto vrijedi i za *as sound as a dollar*, *as busy as a beaver*, jer *dollar* i *beaver*²⁷ nisu dio hrvatske stvarnosti. Dok *as busy as a beaver* postoji semantički i frazeostilistički ekvivalent *vrijedan kao mrav*, za *as busy as Grand Central Station* i *as sound as a dollar* ne postoje frazeostilistički ekvivalenti, već samo parafraze samih značenja frazema. Mogli bismo reći da se radi o 'konceptualnim prazninama'²⁸ na frazeostilističkoj razini, koje su nastale na osnovi 'leksičkih praznina' – nepostojanje izraza *Grand Central Station* u hrvatskom jeziku.

Velik se broj poredbenih frazema u oba jezika oslanja na elemente iz neposrednog okruženja: živog i neživog svijeta. Velike podskupine čine oni koji kao jedan od leksema sadrže životinju, boju, voće, povrće, vlastito ime i sl. Zanimljivo je da se poredbeni frazemi vrlo često koriste za slikovite opise fizičkog izgleda i karaktera, posebice negativnih svojstava: ružnoće, neprivlačnosti, gluposti, ludosti, pijanstva; područje emotivnosti: sreće, straha, bijesa, ljubavi, antipatije i sl. Zanimljiv je velik stupanj poredbenih frazema koji su opisi ili reakcije negativnih pojava ili ponašanja, koji je izrazito asimetričan u odnosu na pozitivno obojene.

²⁷ To ne znači da *beaver* i *dollar* ne postoje kao leksemi u hrvatskom jeziku, no kako dabar i dolar nisu dijelom fizičke zbilje, oni nisu leksikalizirani u istoj mjeri kao što su to npr. životinjske vrste koje žive u hrvatskoj ili novac koji se koristi/koristio u Hrvatskoj (mula, magare, tovar, cekin, dukat, lički medo, šarov, guja, som).

²⁸ O konceptualnim i sistemskim prazninama vidi Ivir (1977).

Jedan manji broj poredbenih frazema uključuje i poredbe s vlastitim imenom²⁹, npr: *as dead as Queen Anne, as rich as Croesus, as poor as Lasarus, as old as Methuselah, as patient as Job, as pleased as Punch, to grin like a Cheshire cat, as busy as Grand Central Station, as proud as Lucifer, as wise as Solomon, like Rip Van Vinkle, as tight as Dick's hat-band, bogat kao Krez, (star kao) Metuzalem, kao luda Mara/ Marta, držati se kao drvena Marija, smotati koga kao Vlah pitu, proći kao Janko na Kosovu, koštati/ stajati kao svetog Petra kajgana, jak/ snažan kao Likota, mudar kao Solomon, pušiti kao Turčin, crn kao Ciganin, ležati (bespomoćno) kao Lazar, ima koga kao Rusa/ Kineza* itd. Oni su svi zasnovani na znanju o svijetu, odnosno različitim aspektima znanja o svijetu. Kako jedan dio njih postoji i u engleskom i u hrvatskom, npr. *as rich as Croesus, bogat kao Krez, as wise as Solomon, mudar kao Solomon* ili *as poor as Lasarus, ležati kao Lazar*, jasno je da su oni pripadaju zajedničkoj iskustvenoj podlozi: znanju povijesti, poznavanju Biblije ili mitologije: Krez je ime posljednjeg kralja Lidije koji je bio poznat po svom velikom bogatstvu, Salamon je bio kralj Izraela i sin Davida i Betsabeje, a krasila ga je velika mudrost, Lazar je prosjak koji je ležao na vratima bogataša u Isusovoj priči iz poslanice po Luki.

Dok se niti u jednom engleskom, pa ni u njemačkom, poredbenom frazemu na pojavljuje *Turčin*, zbog uske povijesne povezanosti u hrvatskom se javlja *pušiti kao Turčin, lagati kao Turčin, zadužiti se kao turska carevina, prolaziti kao kraj/ pokraj/ pored turskog groblja, biti gori od Turčina* zasnovane na predrasudama o karakterističnom ponašanju ovog naroda³⁰. *Turčin* i *Švabo* (*natezati se kao Švabo s gaćama*) iz povijesnih razloga nose izrazito negativne konotacije u hrvatskom. Slična analogija, samo na potezu engleski – hrvatski, može se izvesti za *as pleased as Punch* koja je nastala vjerojatno na osnovi veselih crteža lika *Punch* koji se pojavio na naslovnica časa *Punch* u 19. stoljeću³¹, te se ovaj poredbeni frazem na hrvatski može prevesti jedino parafrasom *vrlo zadovoljan*. Zanimljivi su i poredbeni frazemi *as mad as a hatter* i *as mad as a March hare* koji su nastali na osnovi likova *Mad Hatter* i *March hare* iz knjige Lewisa Carolla *Allice in Wonderland*. Zanimljivo je usporediti etimologiju ova dva poredbena frazema u frazeološkim rječnicima. Dok se oba vežu uz Carollove likove u NTC's, LDEI daje sasvim drugačija objašnjenja: za *as mad as a hatter*: 'Perhaps referring to an old belief that HATTERS (people who made hats) were often mad. It is now thought that they may have developed a disease caused by working with MERCURY (a

²⁹ O frazemima s komponentom vlastitog imena u hrvatskom jeziku vidi Matešić (1992-1993). Matešić je utvrdio da su od svih frazema s vlastitim imenom najbrojniji oni poredbeni.

³⁰ Iz istih razloga - povijesne i zemljopisne blizine - i u talijanskom postoje frazemi *bestemmiere/bere/fumare/sedere come un turco* (psovati/piti/pušiti/sjediti kao Turčin).

³¹ NTC's međutim veže *as pleased as Punch/punch* za lik *Punch* u *Punch & Judy Show*.

metal formerly used in hat making).’, za *as mad as a March hare*: ‘These animals can be seen leaping about wildly during March, when they breed.’ (LDEI: 207). ODCIE (24) veže *as mad as a hatter* uz *Alice in Wonderland*, dok se *as mad as a March hare* objašnjava čudnim ponašanjem zečeva u ožujku. Vjerojatno je Carroll dao imena likovima na osnovi ponašanja i svojstava kakva daje LDEI, no nije jasno jesu li ona ušla u jezik prije ili kao rezultat toga.

U engleskom ekvivalente nemaju poredbeni frazemi s vlastitim imenom *proći kao Janko na Kosovu, jak kao Likota, smotati koga kao Vlah pitu* koji su nastali na osnovi narodnog kazivanja, povijesnog događaja ili imena svojstvenih hrvatskom jeziku, te oslikavaju tipično domaće odnose.

Zanimljiva je dominacija muških imena u odnosu na ženska u poredbenim frazemima u oba jezika.

Što se tiče glagolskih poredbenih frazema, primijećen je ograničen broj, i to uglavnom čestih, glagola koji su središnji u svom polju: *biti, imati, izgledati, osjećati se, stajati, piti, jesti*, i sl. U engleskom su primijećeni isti glagoli: *be, have, feel, drink, eat, drink, look like*, itd. I u hrvatskom i u engleskom oni se javljaju u oko 30% svih glagolskih poredbenih frazema.

Iz analize leksičkog sastava poredbenih frazema u engleskom i hrvatskom proizlazi da se svaka pojava ne mora nužno leksikalizirati, ili leksikalizirati na isti način u svakom jeziku.

15. Zaključak

Analiza korpusa poredbenih frazema u engleskom i hrvatskom jeziku pokazala je postojanje velikog broja sličnosti na različitim razinama: leksičkoj, strukturalnoj, tematskoj, stilskoj i semantičkoj.

Dok semantička svojstva poredbenih frazema ne pokazuju jezične ili nacionalne specifičnosti (oni su reakcije na stanja pojave i zbivanja od općeg značaja), leksička svojstva odražavaju specifičnosti kulture i jezične zajednice kojoj pripadaju (jezično i kulturološki specifičan izbor leksema). Leksička preklapanja elemenata poredbenih frazema u oba jezika rezultat su zajedničke svijesti, društvenih procesa, zajedničkog kulturnog i povijesnog naslijeđa (zajedničkog znanja o svijetu), međujezičnih dodira i općih semantičkih mehanizama. Leksičke razlike rezultat su specifičnosti pojedinog jezika i kulture (kulturno-specifičnog znanja o svijetu). Sve pojave nisu nužno leksikalizirane u oba jezika, ili su u različitim jezicima leksikalizirane pomoću različitih leksema.

U oblikovanju poredbenih frazema u oba jezika sudjeluju isti mehanizmi (metafora, metonimija, ironija, aliteracija, asonanca, hiperbola, znanje o jeziku i svijetu). Isti mehanizmi primijećeni su i kod tekstualnih modifikacija poredbenih frazema.

Veća čestotnost poredbenih frazema za negativno vrednovanje pojma i opis nepoželjnih svojstava izrazito je asimetrična u odnosu na pozitivno vrednovanje ili opis pojmova u oba jezika.

Poredbeni frazemi pokazuju ista stilistička obilježja u oba jezika: smješteni su na potezu od stilski neutralnog, preko neformalnog, do slanga, no najveća koncentracija je u neformalnom registru.

Adresa autora:

Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera
Pedagoški fakultet
Katedra za engleski jezik i kjiževnost
L. Jägera 9
HR-31000 Osijek

Literatura:

- Aisenman, Ravid A. (1999). Structure-mapping and the simile-metaphor preference. *Metaphor and Symbol* 14.1: 45-51.
- Black, Max (1979). More about metaphor. In: Ortony, Andrew, ed. *Metaphor and Thought*, 19-43. Cambridge et al.: Cambridge University Press.
- Bredin, Hugh (1988). Comparisons and similes. *Lingua* 105: 67-78.
- Burger, Harald, Annelies Buhofer, Ambros Sialm (1982). *Handbuch der Phraseologie*. Berlin - New York: de Gruyter,
- Carter, Ronald (1992). *Vocabulary. Applied Linguistics Perspectives*. London - New York: Routledge.
- Fink, Željka (1992-1993). Tipovi adjektivnih frazeologizama. *Filologija* 20-21: 91-101.
- Gibbs, Raymond W., Jr. (1994). *The Poetics of Mind. Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hansen-Kokoruš, Renate (1996). *Magarac i konj* u svjetlu njihovih frazeoloških osobina. Na materijalu ruskoga, hrvatskoga i njemačkoga jezika. *Filologija* 27: 43-51.
- Ivir, Vladimir (1977). Lexical gaps: A contrastive view. *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia* (22) 43: 167-176.
- Kennedy, John M., Daniel L. Chiappe (1999). What makes a metaphor stronger than a simile? *Metaphor and Symbol* 14.1: 1-16.
- Kölbl, Marianne (1993). *To grin like a cheshire cat and grinsen wie ein Honigkuchenpferd* – a corpus-based study of English and German similes. *AAA – Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik* 18: 3-22.

- Kolenić, Ljiljana (1998). *Riječ o riječima: Iz hrvatske leksikologije i frazeologije 17. i 18. stoljeća*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pedagoški fakultet.
- Lakoff, George, Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago - London: The University of Chicago Press.
- Ljubičić, Maslina (1994). O hrvatskim zoonima: konotativno značenje i frazeologija. *Filologija* 22-23: 245-252.
- Matešić, Josip (1979). O funkciji frazema (Na primjeru hrvatskoga jezika). *Studia Slavica Hungarica* 25: 247-252.
- Matešić, Josip (1982-1983). Frazem kao posljedica značenjske preinake riječi. *Filologija* 11: 405-414.
- Matešić, Josip (1992-1993). Frazemi s komponentom vlastitog imena u hrvatskom jeziku. *Filologija* 20-21: 293-297.
- Melvinger, Jasna (1984). Poredbeni frazemi. *Jezik* 5: 129-135.
- Melvinger, Jasna (1989). *Leksikologija*. Osijek: Pedagoški fakultet.
- Miller, George A. (1993). Images and models, similes and metaphors. In: Ortony, Andrew, ed. *Metaphor and Thought*, 357-400. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ortony, Andrew, ed. (1993). *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik (1985). *A Comprehensive Grammar of English*. London: Longman.
- Seidl, J., McMordie, W. (1987). *English Idioms and How to Use Them*. Oxford: Oxford University Press.
- Vučetić, Zorica (1992-1993). O pridjevskom i priloškom frazeologizmu. *Filologija* 20-21: 539-549.

Rječnici:

- Berthram, Anne (1995). *NTC's Dictionary of Folksy, Regional and Rural Sayings*. Lincolnwood: NTC Publishing Group.
- Cowie, Anthony Paul, Ronald Mackin, eds. (1975). *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*. Vol 1. Oxford: Oxford University Press.
- Cowie, Anthony Paul, Ronald Mackin, R. McCaig, eds. (1985). *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*. Vol 2. Oxford: Oxford University Press.
- Long, Tomas Hill, Della Summers, eds. (1979). *Longman Dictionary of English Idioms*. London: Longman.
- Matešić, Josip (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Matešić, Josip (1988). *Hrvatsko - njemački frazeološki rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, München: Verlag Otto Sagner.
- Sommer, Elyse, Mike Sommer, eds. (1993). *Similes Dictionary*. New York: Gale Group.
- Sommer, Elyse, Dorrie Weiss, eds. (1995). *Metaphors Dictionary*. New York: Gale Research.
- Spears, Richard A. (1998). *NTC's Thematic Dictionary of American Idioms*. Lincolnwood: NTC Publishing Group.

-
- Spears, Richard A. (1987). *NTC's American Idioms Dictionary*. Lincolnwood: NTC Publishing Group.
- Rees, Nigel (1995). *Dictionary of Catchphrases*. London: Casell Publishers Limited.
- Wright, Larry (1994). *Happy as a Clam*. New York: Prentice Hall.

ON IDIOMS OF COMPARISON IN ENGLISH AND CROATIAN

The study reported in this paper examines idioms of comparison in English and Croatian. In particular, it investigates the relationship between idioms of comparison (IOC), similes, metaphors and metonymies, and characteristics and structure of IOCs. Moreover, it discusses specific features and types of IOCs that were observed when contrasting sets of English and Croatian expressions. Special attention is paid to variations and modifications of canonical forms of IOCs. Other issues addressed include lexical relationships between IOCs, expressions for indirect negation, expressions for positive and negative evaluation, and meaning intensification, use and stylistic features of IOCs, mechanisms underlying the formation of IOCs and, finally, their lexical composition.

Key words: idioms of comparison, simile, metonymy, metaphor, variation, modification